

Х. Х.Кусаинов¹, А.С. Иргалиев², А.И. Абекешев³

¹Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан
^{2,3}Батыс-Қазақстан инновациялық-технологиялық университет, Орал, Қазақстан
(e-mail: ¹Kusainov-x@mail.ru, ²asylbek_78@mail.ru, ³abekeshev2014@mail.ru)

Туристердің психологиялық ерекшеліктерін талдау

Аңдатпа. Мақалада бос уақыт пен демалысты ұйымдастырудағы жеке тұлғаның психологиялық ерекшеліктер, тұрақты тұратын жерінен кеңістікте қозғалу тәжірибесі ретінде туризмнің негізгі белгілері, саяхат орнын таңдау арқылы туристердің мінез-құлқы сарапталған.

Әр түрлі санаттағы туристердің тәуелсіз тау, жагажай және тарихи-мәдени орталықтарды таңдау ерекшеліктеріне байланысты позициялары салыстырылады. Туризмнің жеке түрлерін таңдаудың себептері мен психологиялық функциялары жүйесінде туристердің әртүрлі топтарының (тау туристері, тарихи-мәдени туристер, жагажай туристері) жеке-психологиялық талдау жүргізіледі, тур операторларының ішкі психологиялық мақсаттары мен географиялық кеңістікте демалыс уақытына қатысты негізделген туристік белсенділіктің сыртқы объектілерінің позициялары қарастырылады.

Мақаланың мақсаты – туризмнің әртүрлі түрлерін қолданатын адамдардың психологиялық ерекшеліктерін анықтау және туристердің баратын жерлерін бағалау кезінде бос уақытты өткізу функцияларын талдау.

Түйін сөздер: саяхат, демалысты ұйымдастыру, туристік психология, саяхаттау тәжірибесі, қызығушылық, психологиялық көңіл-күй, когнитивтік компонент.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2789-4320-2023-3-368-376>

Кіріспе

Қазіргі уақытта адамдардың бос уақыт пен демалысты рухани пайдалы өткізуге деген көзқарасы өзгерді. Саяхаттағы адамның жеке басы оның басқа мәдениетке қатынасы, қарым-қатынасы, кеңістіктік-уақыттық параметрлері және туристерді ұйымдастыру тәсілдері, туристер баратын аймақтың мәдениеті, басқа коммуникативті және жеке ерекшеліктері әсер ететін бірқатар өзгерістерге байланысты [1].

Туризмнің даму ерекшеліктері тұтынушының қажеттіліктеріне негізделген адамның туристік қызметі кезіндегі психологиялық өзгерістерді түсінуге, сипаттауға мүмкіндік береді.

Туризм құбылысының психологиялық құрамдас бөлігі ғылыми тұжырымдаманың зерттеу пәні емес, ол осы құбылысты қазіргі психология тұрғысынан түсіндірудің күрделілігі мен сипатталады.

Туристік қызметтегі ерекше мінез-құлық, таңдау жасаудың әртүрлілігі- жеке және топтық туристік саяхаттарды, саяхат нысандарына қызығушылықты арттыру жеке жетілу мен ерекше коммуникативті дағдыларды қалыптастыру құралы ретінде қарастырған жөн [2].

Алайда, осы бағытта жасалған жұмыстардың көп бөлігі тар шеңберде қарастырылады. Осы тұжырымдаманы қарастыруда мамандандырылған бағыты бар және жалпы психологиялық білім беруде жалпыланған анықтамалар мен принциптердің жеткіліксіз болуымен сипатталады [3].

Сонымен, туризмді қалыптастырудағы «психологиялық аспектілер» жеке қарастырылмаған, бірақ туризмнің психологиялық астарының болуы, адамды турист және саяхатшы ретінде сипаттайтын ұғымдардың психологиялық аппаратын дайындау қажеттілігі. Бұл тұрғыда туризм ұғымына қарағанда туристік психология ұғымын кеңінен қолдану, оларды зерделеу барысында, жаңа білімді игеру кезеңінде, туристік, қызығушылық және басқа мақсаттармен ерекше туристік аймақтардағы қозғалысты айқындайтын «туризм» түрін пайдалану әлдеқайда ұтымды екенің көреміз[4].

Саяхат кезінде адам басқа территорияларға көшіп қана қоймай, өзі ашқан жаңалықтармен, басқа әлеммен, басқа мәдениетпен араласады, түсінеді.

Туризм – бұл адамның бос уақытында өзінің мінез-құлқын өзі саяхаттайтын аймақтың имиджін қалыптастыру және оның негізгі себептерін, өзіндік құндылықтары мен бос уақытты рухани өнімді өткізудің психологиялық функцияларын қалыптастыратын жергілікті саяхат бағыттары арқылы ұйымдастыру [5].

Әлеуметтік шындыққа негізделген бұл проблемалар адамның кеңістікке деген көзқарасына негізделген туристік белсенділіктің сыртқы түрлеріне байланысты туризмнің ішкі психологиялық заңдылықтарын жаңа түсіну мен зерттеуді қамтитын мақалада қарастырылған мәселенің маңыздылығын өзектендіреді және көрмейді.

Туризмнің әлеуметтік тәжірибе ретіндегі басты белгісі оның тұрғылықты мекен-жайынан басқа аймаққа тынығу, денсаулықты қалпына келтіру үшін саяхаттау. Аталмыш саяхат барысында сырттан байқалатын мінез-құлықтың сипаттамасы ретінде қарастырылады[6]. Біз бұл қозғалыстың артында туризмнің психологиялық мазмұны жатқанын білеміз.

Зерттеудің мақсаты – туристік қызметтердің әртүрлі түрлерін пайдаланатын адамдарда психологиялық мазмұнның өзгеруін анықтау.

Зерттеу әдістері. Зерттеу әдістері ретінде семантикалық дифференциалды әдістер, туристік орындарға барумен байланысты эмоционалды көріністерді бағалау және туризмнің негізгі функцияларын бағалау әдістемесі қолданылды. Зерттеудің нәтижесі-адамның географиялық кеңістікке қатынасының ерекшеліктері және туризм түрлерін үнемі қолданатын адамдардың жеке психологиялық ерекшеліктерінің көрінісі болып табылады. Ғылыми талдау жүргізу үшін туристердің 3 тобының ерекшеліктері бойынша салыстыру жүргізілді: таулы, мәдени-тарихи және жағажай түрлерін пайдалана отырып, туристердің ерекшеліктері қарастырылады. Туристік объектілерді пайдалану кезінде туристердің психологиялық портреттері анықталды, бос уақытында жұмыспен қамту функцияларына талдау жүргізілді, туризмнің тұрғылықты мекен-жайынан басқа аймақты таңдау барысында, өзіндік таңдау жасау дәрежесін бағалау, белсенді демалыстың әртүрлі түрлерімен айналысу.

Туризмнің психологиялық мазмұнын зерттеу, талдау мақсаттарына сәйкес әртүрлі әдістер қолданылады.

Саяхат орындарының ерекшеліктері бойынша-Лоуэнталь мен Риэль ұсынған кеңістіктік бағалау дескрипторларының жиынтығымен семантикалық дифференциал қарастырылады.

Адамдардың географиялық орындарға қалай қарайтынының белгілерін түсіну үшін Дж.Алтынның семантикалық дифференциалы және туристік орындарға барумен байланысты эмоционалды құбылыстарды бағалау үшін эмоционалды бағыттағы Додонов сауалнамасы қолданылады.

Демин-Пивкиннің туризмнің іске асырылатын функцияларын бағалауға арналған сауалнамасы, туристік қызмет түрлерін анықтау дәрежесі Г.Ксенофонованың «бақылау локусы» әдістемесі, сондай-ақ Г.В. Залевскийдің сауалнамасының қаттылығы негізге алынды.

Саяхат барысында туристердің психологиялық ерекшеліктерін айқындау жеке турларды ұйымдастыру талабы ғана емес, сонымен бірге өз өмірін жандандыру, оның

маңыздылығы мен шығармашылық іске асыру мүмкіндігін арттырады. Адам қарапайым қауіпсіздіктен басқа, саяхат құрылымының мазмұны мен ерекшелігін басшылыққа ала отырып, туристік саяхаттың, түрлерін таңдағанда өз еркімен шешім қабылдайды, бұл адамның күрделі өзін-өзі қалыптастыру жүйесі (өзі) ретінде саяхат туралы қорытынды жасауға барлық негіз береді [7]. Адамның психологиялық жүйесінің әлемді тануға ашықтығына жауап беретін адамның психикалық кеңістігінің параметрлері туристік қызметке әр түрлі дәрежеде қатысатын адамдар тобының әр түрлі сұраныстарының болуын сипаттайды.

Зерттеу нәтижелерін талқылау.

Жан-жақты ғылыми талдау барысында біз туристердің 2 түрін анықтадық, олар 3 топқа бөлінеді. Бірінші жіктеу бұл саяхат орындарын таңдау ерекшеліктеріне қатысты бос уақытты бағалау және ұйымдастыру ерекшеліктеріне байланысты.

Екінші топ туристік сапарларды ұйымдастыру жиілігіне байланысты анықталады.

Үшінші топ тарихи-танымдық турларды таңдайтын категориядағы саяхатшылар тобы.

Туризм түрлері бойынша саяхатшылардың когнитивтік компоненттері бойынша эмпирикалық зерттеу жүргізу нәтижесінде анықталған туристердің 3 тобы (тау туристері, тарихи орталықтарды таңдайтын туристер, жағажай туристері) бөлінді

Бірінші жүктеме бойынша біз өз туристеріміздің психологиялық ерекшеліктерінің келесі түрлерін анықтадық-бұл таулы туристер, мәдени-тарихи туристер және жағажай туристер.

«Тау» туристер басқа туристерге қарағанда әдемі, статикалық, ретсіз, қызықты, тыныш, қараңғы, қысымсыз, пессимистік, алыс, биік жерлерді бағалайды.

«Мәдени-тарихи» туристердің таңдаған туристік объектілері басқа топтағы саяхатшылар таңдауына қарағанда шынайы, қызықты, көлемді, ашық және жаңа мазмұнға ие екендігін атап көрсетеді.

Екінші топтағы туристер «Жағажай» туристері өздерінің демалыс орындарын тыныш, таза, кей жағдайда лас, көріксіз, демалушының ой өрісіне қысым түсіреді деген пікірлерді атап көрсеткен.

Өздері саяхаттаған аймақтар бойынша қалдырған пікірлер мен туристік объектілерді таңдауының дәл келуімен айқындауға әбден мүмкіндік бар [8].

Жеке топтағы саяхатшылар таңдайтын нысандар ерекше тарихы бар және өзінше қайталанбас мұра. «Таулы аймақты» таңдаған саяхатшылар өз таңдауларын ерекше көрікті, өзіндік статуска ие (тұрақты, ғасырлар бойы мазмұндылығын жоймаған), көп қабатты қонақүйлер және т.б. деп сипаттайды.

«Мәдени-тарихи» туристер халқы көп қалаларды (адамдардың ортасы), тазалық тұрғысынан (аландардың тазалығы, ғимараттардың ішінде, қоқыс жәшіктерінің болуы) және әртүрлі түсіндірмелер береді.

«Жағажай» таңдаған саяхатшылардың тобы өз таңдаулары бойынша келесідей пікірлер қалдырды: ауасы ерекше, қызықты ұсыныстар бар (соңғы үлгідегі технологиялармен қамтылған), төмен (таулы аймақтармен салыстыра қарасақ, бұл аймақтарда рельефі ерекше екендігі айқын), өте төмен (дизайндық тұрғыдан қателіктердің болуы, орналасу орындарының гигиеналық талаптарға сай болмауы) және т. б. осылайша біз туризм түрлеріндегі айырмашылықтарды көреміз біз баратын жерлердің суреттері.

Бос уақытты ұйымдастыру функциялары сипаттамалармен байланысты. «Тау» туристері жергілікті жерден тысқары аймақтарда туристік сапарларды ұйымдастыру кезінде, тұрақты белсенділіктің көрінісіне әсер ету дәрежесін жоғары бағалайды. Бұл туризм тур кезінде басқа топтармен қарым-қатынас орнатады.

Туризмнің белсенді түрімен айналысу оны тұрғылықты жерінен тыс сапарларға және жабдықтар дайындауға итермелейді. Саяхатқа мәжбүрлеу-бұл туризмнің осы түрін пайдаланатын адамдар өздерінің ішкі сезімдеріне сүйенетінін көрсететін ең төменгі жағдай [9].

Туристердің «мәдени-тарихи» бағытты таңдауы үйреншікті қайталанатын өмірге ерекше мағына беруге зор ықпалы бар екендігін басым көрсетеді, бұл демалыс кестесін жан-жақты жоспарлау қажеттілігіне, жеке мақсаттардың топтық мақсаттармен үйлесуіне байланысты, бұл мәдени мұраны сақтаудың жалпы тенденциясымен түсіндірілуі мүмкін.

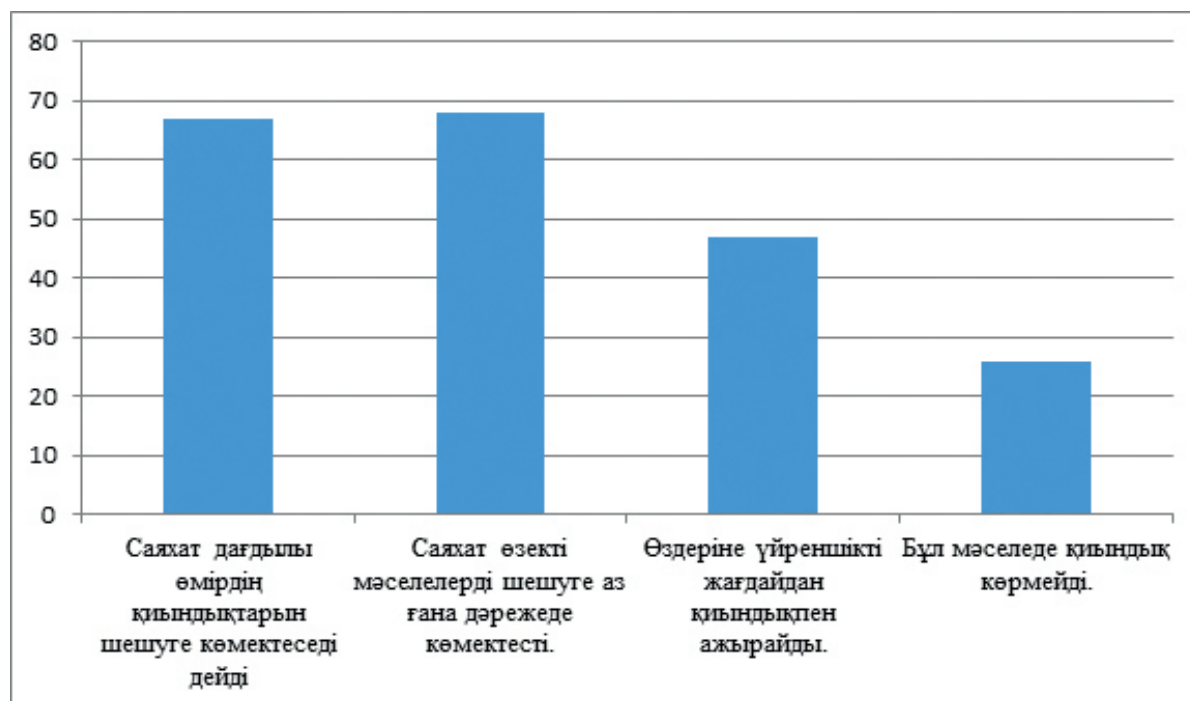
«Жағажай» туристері саяхаттың күнделікті өмірді ретке келтіруге әсер ету дәрежесін неғұрлым аз бағаласа (олар сапарларды жүйелі түрде жоспарлай алмайды, бұл жай ғана маусымдық сапарларды таңдайтын адамдар тобы), олардың отбасынан тыс тұрақты қарым-қатынасты қамтамасыз ету, жеке мақсаттарды ортақ мақсаттармен үйлестіру мүмкіндігі соғұрлым аз болады. Жағалаудағы жағажайларда олар қарым-қатынасқа түспейді басқа адамдармен, тек өзімен бірге саяхатқа келген адамдармен сөйлесе алатын адамдар тобы болып саналады. [10].

Екінші психологиялық типологияға сәйкес туристердің 3 тобы анықталды: сирек саяхаттайтындар, мезгіл-мезгіл саяхаттайтындар және белсенді саяхатшылар.

Келесі топ саяхатты сирек жасайтын «Сирек саяхатшылар» тобы үшін тек қана өз мемлекеті шеңберінде ғана саяхат ұйымдастыратын, бірақ туризмде басты фактор ретінде қауіпсіздік факторын таңдайтын топ екендігі айқындалды. Саяхаттың 62 пайызы өмірлік жоспарларды жүзеге асырумен байланысты емес. Осы топтағы респонденттердің көпшілігі 95 пайызы туризм саяхаттаған аймақтың талаптарына, мүмкіндіктеріне икемделу ерекшеліктеріне, оның ішкі әлемінің байлығына қандай да бір түрде оң әсер ететінін көрсетті.

Зерттеу барысында респонденттердің 67 пайызы саяхат әдеттегі өмір мәселелерін шешуге үлкен әсер ететінін атап өтті.

Сонымен қатар, маңызды мәселелерді шешу құралы ретінде саяхаттың маңыздылығының төмендігін атап өтіп, респонденттердің 68 пайызы саяхаттау өзекті мәселелерді шешуге аз дәрежеде көмектескенін, 47 пайызы олар үшін таныс жағдайды жеңе алмайтынын, 26 пайызы бұл мәселеде қиындық көрмейтінін атап өтті.

Сурет 1. Сирек саяхат жасайтын тұлғалар

Дереккөз: Литвин А.В. Психологические особенности людей, практикующих различные виды туризма

Екінші топ – маусымдық саяхатшылар. Бұл топқа жылына 1 реттен көп емес саяхатта баратын адамдар кіреді.

Респонденттердің 77 пайызы саяхатты өмірінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырады, ал 17 пайызы саяхатты өмірдің өзі үшін маңызды фактор ретінде қарастырмайды.

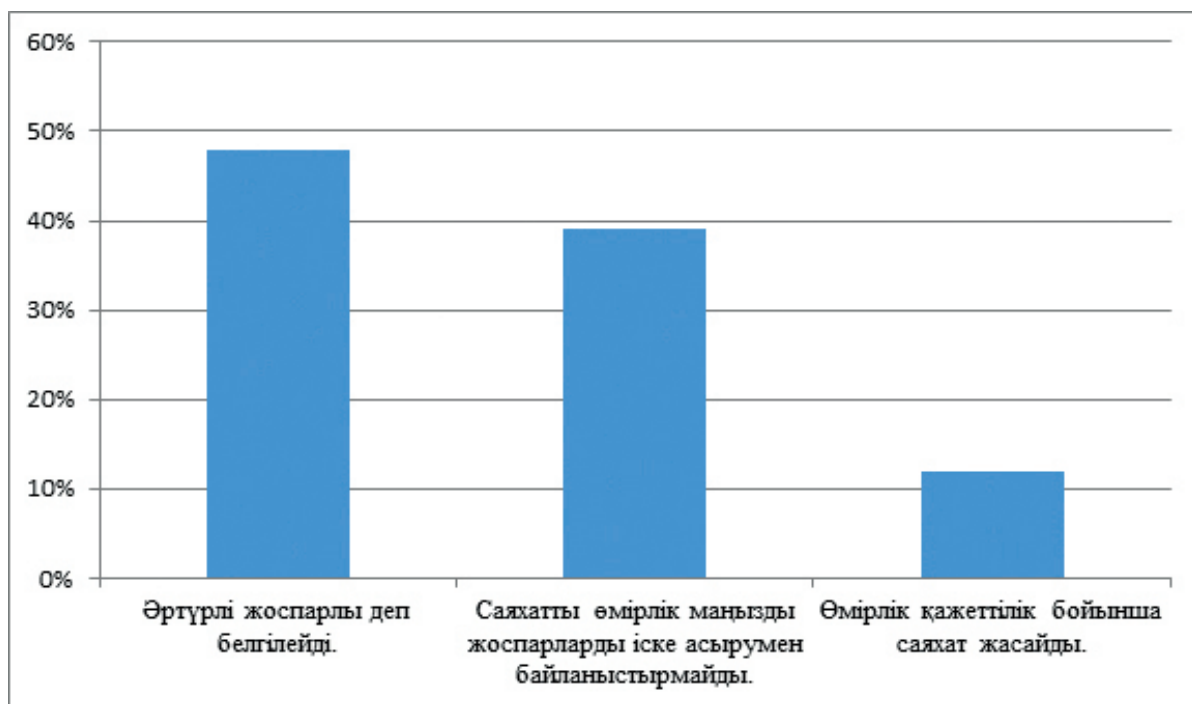
Осы топтың респонденттері Қазақстан ішінде жиі сапарлар жасайды және шетелге сапарларды қарастырмайды. Осы топтағы саяхатшылар таңдауы бойынша туризмнің ең маңызды ерекшелігі жаңа тәжірибелердің, жаңа эмоциялардың болуы болып табылады, бұл топтар үшін қауіпсіздік қажеттіліктері маңызды.

Саяхаттың адамның қоршаған ортаға бейімделу қабілетіне әсері бағытында респонденттердің 96 пайызы осы тәуелділіктің дәрежесін таңдайды. Аталған топтағы саяхатшылар саяхат түрін таңдау жеке адамның ішкі жан-дүниесімен тікелей байланысты екенің көрсетеді. Сұрауға қатысқан саяхатшылардың негізгі 85 пайызы саяхаттау олардың қалыпты өмірдегі өмірлік қиындықтарды жеңу қабілетіне белгілі бір дәрежеде әсер ететінін көрсетеді. Респонденттердің 68 пайызы олар үшін таныс жағдайдан екіншісіне еркін ауыса алатынын, 19 пайызы әдеттегі өмір салтынан басқа режимге өту қиынға соғатынын айтты.

Үшінші топқа (белсенді саяхатшылар) жылына 1 реттен көп туристік сапарлар жасайтын респонденттер кірді. Бұл топтың ерекшелігі-бұл тек мемлекет ішіндегі сапарларды ғана емес, сонымен қатар шетелге сапарларды да қамтитын топтар. Саяхат жоспарын респонденттердің 48 пайызы басқаша көрсетеді, респонденттердің 39 пайызы саяхатты өмірлік жоспарларды жүзеге асыру шарттарымен байланысты деп санамайды, 12 пайызы саяхаттың өмірлік қажеттілікпен жасалатынын көрсетті.

Зерттеу барысында қатысушылардың ойына сүйенсек, туризм барысында жаңа эмоцияларға ие болу, жаңа ортадағы күйзелістер, қауіпсіздік және жаңалықты игеру сияқты басымдылықтарды көрсеткен.

Саяхатшылардың 39 пайызы туризмді жеке өмірлерінің ажырамас бөлшегі ретінде қарастырады, зерттелушілердің 18 пайызы туризмді өздері үшін маңызды емес деп санайды, ал 42 пайызы саяхаттың өз өміріндегі маңыздылығын бағалауда қиындықтарға тап болады.

Сурет 2. Белсенді саяхатшылар

Дереккөз: Литвин А.В. Психологические особенности людей, практикующих различные виды туризма

Көптеген саяхатшылар (96 пайызы) адамдардың жаңалыққа бейімделу үшін туристік саяхаттар негізгі фактор деп түсінеді, 88 пайызы туризм адамның ішкі әлемінің байлығын, оның рухани әлемін байытады деп санайды. Бұл кезекте респонденттердің 38 пайызы саяхаттау адамның күнделікті өмірдегі қиындықтарды жеңу қабілетіне ерекше әсер ететінін атап өтті. Респонденттердің жартысына жуығы (48 пайызы) қалыпты жағдайдан оңай бөлінеді, респонденттердің 30 пайызы жауап беру қиынға соғады.

Зерттеу нәтижелері бойынша жүргізілген анкеталар қорытындысы негізінде келесі жәйттер айқындалды:

- саяхаттар жеке тұлғалардың психологиялық ерекшеліктері бойынша негізгі үш топқа бөлінетіндігі;

- «Белсенді саяхатшылар» және «Маусымдық саяхатшылар» туризмді өздерінің өмірінің ажырамас бөлігі ретінде қарастыратындығы. Олар өмірлерін саяхатсыз елестете алмайтындықтары айқындалды;

- қатысушылардың басым көпшілігі туризм, жеке адамдардың тұрмыс ерекшеліктерінің әртүрлілігіне қарамастан, жеке адамдар үшін ортаға бейімделу және жан дүниесін байыту, рухани азық көзі ретінде қабылдайтындықтары айқындалды;

- үнемі немесе жиі саяхаттайтын адамдар аз саяхаттайтын адамдармен салыстырғанда әдеттегі өмір салтын өзгерту саяхаттың әсерін жою екенін көрсетеді.

Қорытынды

Жүргізілген зерттеулердің нәтижелері бойынша туризм түрлерін пайдаланатын адамдарда туризмнің психологиялық мазмұнында айырмашылықтардың болуын бағалауға болады.

Туристер ерекше, жұмбақ, бейтаныс ортада, таулы жерлерде пайда болатын сезімдерге баса назар аударды; сонымен қатар жаңа ақпарат алу кезінде қызығушылық, қанағаттану сезімдерін биік бағалайды.

Жағажай туризмінің өкілдері жағажайларда бейтаныс адамдар көп болатын жерлерде ерекше эмоцияларды ұнататынын айтты. Туризмнің бұл түрі туризм функцияларын жүзеге асыруға әсер етпейді. Жағажай туризмі-туризмнің дәстүрлі түрі; әр жазда теңізге бару туристердің ішкі сұранысы ғана емес, денсаулықты қалпына келтіруге бағытталған өмірлік қажеттілік болып саналады.

Саяхатшылардың өміріне туризмнің түрі, реттік саны, сапасына ықпал ететін жеке факторлардан басқа (жеке қызығушылық, күйзеліс, материалдық жағдай, мүмкіндіктер және т.б.) жетекші адамның бос уақытын ұйымдастыру тәсілі, оның жан дүниесін қалауы, өзін-өзі дамыту құралы және қоршаған әлемді тану ретінде саяхатты ішкі таңдауы болып табылады.

Әр санаттағы саяхатшылардың пікірінше, саяхат туризмнің барлық ресурстарын бірдей бағалайды, бірақ олардың өмірінде әртүрлі позициялар мен таңдаулар бар екенін көрсетеді.

Сирек саяхаттайтын адамдарға олардың мәдениеті, қалыптасқан мінез-құлқының нормативтік негіздері әсер етеді және сирек әртүрлі сәйкессіздіктерге тап болады, бұл құбылыс ішкі бақылау локусын сақтай отырып, мінез-құлық ерекшелігіне байланысты болады.

Осыған байланысты, жиі саяхаттайтын адамдар жаңалықты қабылдауда ерекше сезімталдыққа ие, әлемдегі өз мүдделерін өздерінің ішкі әлемінің тілектерімен үйлестіреді, бұл көптеген когнитивті сәйкессіздіктердің, саяхат процесінде белгісіздік жағдайларының болуымен тікелей байланысты. Қаттылық неғұрлым жоғары болса, адамның сыртқы ортамен байланысы және оған ену арналары соғұрлым күшті болады деп сенуге негіз бар [11]. Жоғарыда келтірілген тұжырымдамаларды түсіндіре отырып, жоғары қаттылық жағдайында жеке тұлғаның кеңістігін кеңейту тәсілі ретінде саяхаттау мүмкіндігі де шектеулі болуы мүмкін.

Сондай-ақ, өзара әрекеттесу сипаттамасына сәйкес біз бөлген үш топтың адамдарын өзара ажыратудың сызықтық кешендері анықталды. Сирек саяхаттайтындар қарым-қатынастағы жауапкершілік сияқты сипатқа ие, саяхаттайтындар уақыт өте келе өміріндегі сәтсіздіктер үшін жауапкершілікті өз мойнына алуға дайын емес, ал жиі саяхаттайтын адамдар тезірек табысқа жету мүмкіндігіне ие. Яғни, саяхатқа қатысу түріне байланысты әр түрлі адамдар әртүрлі интернационалдылықты көрсетуде белгілі бір ерекшеліктерге ие екендігі анықталды.

Осылайша, біздің зерттеуімізде саяхатқа қатысу дәрежесі мен адамның психологиялық жүйесінің ашықтығы (жабықтығы) параметрлері өзара байланысты екендігі анықталды. Туристік саяхатқа қатысуға ең қызығушылық танытатын адамдардың жеке басының ерекшелігі-қаттылық (икемділік). Сонымен қатар, адамның жиі саяхаты адамның ішкі әлемінің тереңдігі мен сезімталдығымен, жаңалықты білуге деген құштарлығымен анықталады.

Ғылыми зерттеу жұмысы барысында туристік сапарлардағы саяхатшылардың жеке өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, туристік саяхаттарды ұйымдастыру барысында жеке тұлғалардың мінез-құлқы мен эмоционалдық ерекшеліктерін негізге ала отырып, анықталған топтар бойынша туристік қызметі кезіндегі психологиялық өзгерістерді түсінуге сипаттауға өзгеріс береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Глазков В.Н. Методы научных исследований в сфере туризма и гостиничного дела. - М.: Юрайт, 2020. - 177 с.
2. Козар Н.К. Организация туристской деятельности. - М.: Русайнс, 2019. - 139 с.
3. Зайцева Н.А. Безбарьерный туризм. - М.: КноРус, 2020. - 176 с.
4. Бутузов А.Г. Этнокультурный туризм. - М.: КноРус, 2021. - 248 с.
5. Чудновский А.Д. Актуальные проблемы развития туристской индустрии. - М.: КноРус, 2020. - 440 с.
6. Косолапов А.Б. Организация туристской деятельности. - М.: КноРус, 2020. - 304 с.
7. Гладили В.А. Организация и менеджмент в туризме. - М.: Русайнс, 2021. - 119 с.
8. Манько Н.П. Методологические, организационные и правовые аспекты обеспечения безопасности туризма. - М.: Русайнс, 2019. - 206 с.
9. Литвин А.В. Психологические особенности личности, практикующих различные виды туризма. // Южно-российский журнал социальных наук. - 2018. Т. 19. - № 2. - С. 100-116.
10. Соколов А.С., Манько Н.П., Ищенко В.М., Тылец В.Г., Краснянская Т.М. Психология туризма: постановка проблемы безопасности туристской деятельности // Вестник РМАТ. - №3. - 2020. - С.115-121.
11. Трофимов Е.Н. Ответственный туризм: новый взгляд на подготовку кадров // Высшее образование сегодня. - 2019. - № 3. - С. 5-10.

X.K. Kussainov¹, A.S. Irgaliev², A.I. Abekeshev²

¹ K. Zhubanov Aktobe Regional University, Aktobe, Kazakhstan

² West Kazakhstan Innovation and Technological University, Uralsk, Kazakhstan

Analysis of psychological characteristics of tourists

Abstract. The article analyzes the psychological characteristics of a person in the organization of leisure and recreation, the main features of tourism as an experience of moving in space from a place of permanent residence, the behavior of tourists through the choice of a place of travel.

Independence of tourists of different categories. the positions are compared depending on the features of the choice of mountain, beach and historical and cultural centers. In the system of reasons and psychological functions of the choice of certain types of tourism, an individual psychological analysis of various groups of tourists (mountain tourists, historical and cultural tourists, beach tourists) is carried out,

the internal psychological goals of tour operators and the positions of external objects of tourist activity, justified in geographical space relative to the time of rest, are considered.

The purpose of the article is to identify the psychological characteristics of people using various types of tourism, and to analyze the functions of leisure when evaluating tourist destinations.

Key words: travel, recreation organization, tourist psychology, travel experience, interest, psychological mood, cognitive component.

Х. Х. Кусаинов¹, А.С. Иргалиев², А.И. Абекешев²

¹Актюбинский региональный университет им. К.Жубанова, Актюбе, Казахстан

²Западно-Казахстанский инновационно-технологический университет, Уральск, Казахстан

Анализ психологических особенностей туристов

Аннотация. В статье проанализированы психологические особенности личности в организации досуга и отдыха, основные черты туризма как опыта перемещения в пространстве от места постоянного проживания, поведение туристов через выбор места путешествия.

Самостоятельность туристов разных категорий, сравниваются позиции в зависимости от особенностей выбора горного, пляжного и историко-культурного центров. В системе причин и психологических функций выбора отдельных видов туризма проводится индивидуально-психологический анализ различных групп туристов (горные туристы, историко-культурные туристы, пляжные туристы), рассматриваются внутренние психологические цели операторов тура и позиции внешних объектов туристской активности, обоснованные в географическом пространстве относительно времени отдыха.

Цель статьи – выявить психологические особенности людей, использующих различные виды туризма, и проанализировать функции досуга при оценке мест назначения туристов.

Ключевые слова: путешествия, организация отдыха, туристская психология, опыт путешествий, интерес, психологическое настроение, когнитивный компонент.

References

1. Glazkov V.N. Metody nauchny hissledovanij v sfere turizma I gostinichnogo dela [**Methods of scientific research in the field of tourism and hotel business**]. (M., Jurajt, 2020,177 p.) (in Russian).
2. Kozar N.K. Organizacija turistsko jdejatel'nosti. [**Organization of tourism activities**] (M., Rusajns, 2019, 139 p.) (in Russian).
3. Zaitseva N.A. Bezbar'ernyj turizm [**Barrier-free tourism**]. (M., KnoRus, 2020, 176 p.) (in Russian).
4. Butuzov A.G. Jetnokul'turnyj turizm [**Ethnocultural tourism**]. (M., KnoRus, 2021, 248 p.) (in Russian).
5. Chudnovskij A.D. Aktual'nye problem razvitija turistsko industrii [**Current problems in the development of the tourism industry**]. (M., KnoRus, 2020, 440 p.) (in Russian).
6. Kossolapov A.B. Organizacija turistsko dejatel'nosti [**Organization of tourism activities**].(M., KnoRus, 2020, 304 p.) (in Russian).
7. Gladilin V.A. Organizacij amenedzhmenta v turizme Organizacija menedzhmenta v turizme. [**Organization and management in tourism**] (M., Rusajns, 2021,119 p.) (in Russian).
8. Man'ko N.P. Metodologicheskie, organizacionnyei pravovye aspekty obespecheniya bezopasnosti turizma [**Methodological, organizational and legal aspects of ensuring tourism safety**]. (M., Rusajns, 2019, 206 p.) (in Russian).
9. Litvin A.V. Psihologicheskie osobennosti lyudej, praktikuyushchih razlichnye vidy turizma. Juzhno-rossijskij zhurnal social'nyh nauk. [**Psychological characteristics of people practicing various types of tourism. South Russian Journal of Social Sciences**]. 19(2), 100-116(2018). (in Russian).
10. Sokolov A.S., Man'ko N.P., Ishhenko V.M., Tylec V.G., Krasnjanskaja T.M. Psihologija turizma: postanovka problem bezopasnosti turistskoj dejatel'nosti. Vestnik RMAТ [**Psychology of tourism: posing the problem of safety of tourism activities. RMAТ Bulletin**], 3,115-121(2020). (in Russian).
11. Trofimov E.N. Otvetstvenny jturizm: novyj vzgljad na podgotovka kadrov. Vysshee obrazovanie segodnya [**Responsible tourism: a new look at personnel training // Higher education today**],3, 5-10(2019). (in Russian).

Авторлар туралы мәлімет:

Kussainov Halel Khaimullievich – Professor, Doctor of Economics, K. Zhubanov Aktobe Regional University, Aktobe, Kazakhstan.

Irgaliev Asylbek Sapargalievich – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, West Kazakhstan Innovation and Technological University, Uralsk, Kazakhstan.

Abekeshev Ayanbek Imanbaevich – Master of Ecology, West Kazakhstan Innovation and Technological University, Uralsk, Kazakhstan.

Кусаинов Халел Хаймуллиевич – профессор экономика ғылымдарының докторы, К.Жұбанов атандағы Ақтөбе өңірлік университеті; Ақтөбе, Қазақстан

Иргалиев Асылбек Сапарғалиевич – педагогика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор; Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті, Орал, Қазақстан

Абекешев Аянбек Иманбаевич – экология магистрі; Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті, Орал, Қазақстан